

регіональних стратегій розвитку. У багатьох українців є думка, що АРР – «дороге задоволення для регіонів», але це не так, тому що затрати на роботу агенції ніщо у порівнянні з розміром інвестицій, які агенція залучить у розвиток регіону, із загальною користю, яку отримає регіон та громади.

Список використаних джерел

1. Приходченко Т.А. Агенції регіонального розвитку як інструмент регіональної політики України // Виклики глобалізації ХХІ ст. та стратегія соціально-економічного відродження України: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.). – Київ: КНТЕУ, 2016. – 220 с. – С. 136-138.
2. Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 05.02.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
3. Gorzelak G. Regional development agencies in Poland / G. Gorzelak, M. Kozak, W. Roszkowski // Edited by H. Halkier, M. Danson, C. Damborg. United Kingdom. – London, Jessica Kingsley Publishers ltd, 1998.
4. Агенція регіонального розвитку не може з'явитися в області, де стратегія «лежить на полиці» // Сайт «Децентралізація». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/8573>.

Сагайдак М.П.,
д.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна

Теплюк М.А.,
к.е.н.,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО УМОВ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Анотація. У статті актуалізовано питання щодо ідентифікації інтелектуальних ресурсів підприємства за умов четвертої промислової революції. Доведено, що здатність використовувати інтелектуальну ресурсну базу шляхом нарощення ресурсної цінності дозволяє сформувати принципово нові ключові компетентності, а вміння створювати таку цінність трансформується у пролонговані конкурентні переваги підприємства на конкурентному ринку. Запропоновано доповнити перелік детермінант, що можуть спричинити як занепад,

так і відновлювальний реконструктивний розвиток вітчизняних промислових підприємств у перспективі, інтелектуальними. Визначено передумови та запропоновано цільову модель компетенцій персоналу промислових підприємств в умовах четвертої промислової революції. Обґрунтовано ключові фактори подальшої успішної діяльності вітчизняних підприємств з адаптацією до диджитал-технологій як потужного драйверу розвитку інноваційного бізнесу.

Ключові слова: підприємство, інтелектуальні ресурси, інтелектуальні детермінанти, четверта промислова революція, деіндустріалізація, диджиталізація, адаптація, модель компетенцій.

Summary. The article actualizes the issue of identifying the intellectual resources of the enterprise in the conditions of the fourth industrial revolution. It is proved that the ability to use the intellectual resource base by increasing the resource value allows to form fundamentally new key competencies, and the ability to create such value - transformed into prolonged competitive advantages of the enterprise in a competitive market. It is proposed to supplement the list of determinants that can cause both decay, as well as restorative reconstructive development of domestic industrial enterprises in the future, intellectual. The preconditions are defined and the target model of competences of personnel of industrial enterprises in the conditions of the fourth industrial revolution is proposed. The key factors of the further successful activity of domestic enterprises with adaptation to digital technologies as a powerful driver of innovation business development are substantiated.

Key words: enterprise, intellectual resources, intellectual determinants, the fourth industrial revolution, deindustrialization, digital technology, adaptation, model of competencies.

Постановка проблеми. Динамічні зміни конкурентного ринкового середовища, у якому функціонують суб'єкти господарювання, вимагають сучасних підходів до ідентифікації інтелектуальних ресурсів, особливо в контексті розвитку економіки за умов четвертої промислової революції, або Індустрії 4.0, яка дозволяє стерти межу між матеріальним і віртуальним світом, у результаті чого створюються нові кіберфізичні комплекси, які поєднані в єдину цифрову екосистему. Досвід успішних компаній свідчить, що їх здатність використовувати інтелектуальну ресурсну базу шляхом нарощення ресурсної цінності дозволяє сформувати принципово нові ключові компетентності, а вміння створювати таку цінність трансформується у пролонговані конкурентні переваги. Водночас диспропорції дуалістичних ресурсних характеристик, бар'єри залучення інновацій, специфіка ідентифікації елементів ресурсного портфеля на результативність функціонування суб'єктів ринкових відносин актуалізують проблематику дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне обґрунтування та окреслення питань, що підлягають опрацюванню в контексті досліджуваної проблематики, знайшли відображення у працях закордонних та вітчизняних учених Дж. Акерлофа, Дж. Барні, Е. Брукінг, Т. Громової, П. Друкера, Д. Коллінза, Й. Русса, А. Сміта, С. Спінеллі, Д. Тіса, К. Шваба, С. Ілляшенка, Ю. Кіндзерського, А. Комісарова, С. Кузнецова, С. Манукова, І. Хель та інших. Враховуючи результати проведених фундаментальних досліджень вказаних науковців, варто

зазначити, що питання, пов'язані з визначенням інтелектуальних детермінант адаптації вітчизняних підприємств до умов четвертої промислової революції, які досліджені фрагментарно, потребують уточнення й деталізації.

Постановка завдання. Метою дослідження є ідентифікація інтелектуальних ресурсів підприємства, а також визначення інтелектуальних детермінант, що дозволять вітчизняним підприємствам адаптуватися до умов четвертої промислової революції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтелектуальні ресурси у сучасних умовах динамічного розвитку бізнес-середовища стають основою діяльності та забезпечують прибутковість інноваційним підприємницьким структурам. Відтак ефективність використання інтелектуальних компонентів ресурсного портфеля дозволяє компанії досягти економічної стійкості та конкурентоспроможності на ринку. В умовах четвертої промислової революції, початок якої було проголошено на 46 економічному форумі у Давосі, пріоритетним завданням для інноваційного розвитку бізнесу є вектор промислового прориву. Тобто ефективне функціонування суб'єктів ринкових відносин залежить від ідентифікації інтелектуальних ресурсів підприємства з урахуванням альтернативних конкурентних стратегій розвитку.

Як зазначає проф. Ю.В. Кіндзерський, деіндустріалізація або сучасні процеси економічних та соціальних змін, у країнах з високим технологічним рівнем, доходами і продуктивністю праці, супроводжуються зниженням чи повним припиненням індустріальних активностей, особливо у важкій промисловості [1; 3, с. 49, 53]. За умов «зрілої» деіндустріалізації, промислове виробництво зміщується до високотехнологічного, надаючи суттєвий поштовх для прискореного розвитку наукомістких галузей економіки та сфери послуг (логістичних, консалтингових, інформаційних тощо), від яких безпосередньо залежить зростання продуктивності праці та інноваційність виробництва. У цьому контексті ключовим фактором подальшої успішної діяльності вітчизняних підприємств є швидка адаптація до digital-технологій як базису промислової революції, які стають потужним драйвером розвитку інноваційного бізнесу. Отже, запропонований Ю.В. Кіндзерським перелік визначальних детермінант, які можуть спричинити як занепад, так і стати основою для відновлювального реконструктивного розвитку вітчизняної промисловості в перспективі, а саме: інституційно-політичні, організаційно-управлінські, зовнішньоекономічні, структурно-виробничі, фінансово-інвестиційні, інноваційно-технологічні, соціальні, вважаємо за доцільне доповнити інтелектуальними. У підтвердження цієї тези зазначимо, що швейцарський економіст Клаус Мартін Шваб [8] вважає, що четверта промислова революція характеризується злиттям технологій та дифузійними процесами між фізичними, цифровими і біологічними

сферами, чого неможливо досягти без використання інтелектуальних ресурсів. Дотримуємося думки, що прояв Індустрії 4.0 в Україні може бути втілено у чотирьох векторах: зміні очікувань споживачів; удосконаленні якості продукції та послуг за рахунок диджиталізації; формуванні нових форм партнерства та співробітництва; трансформації бізнес-моделей у інноваційні digital-моделі (рис. 1).

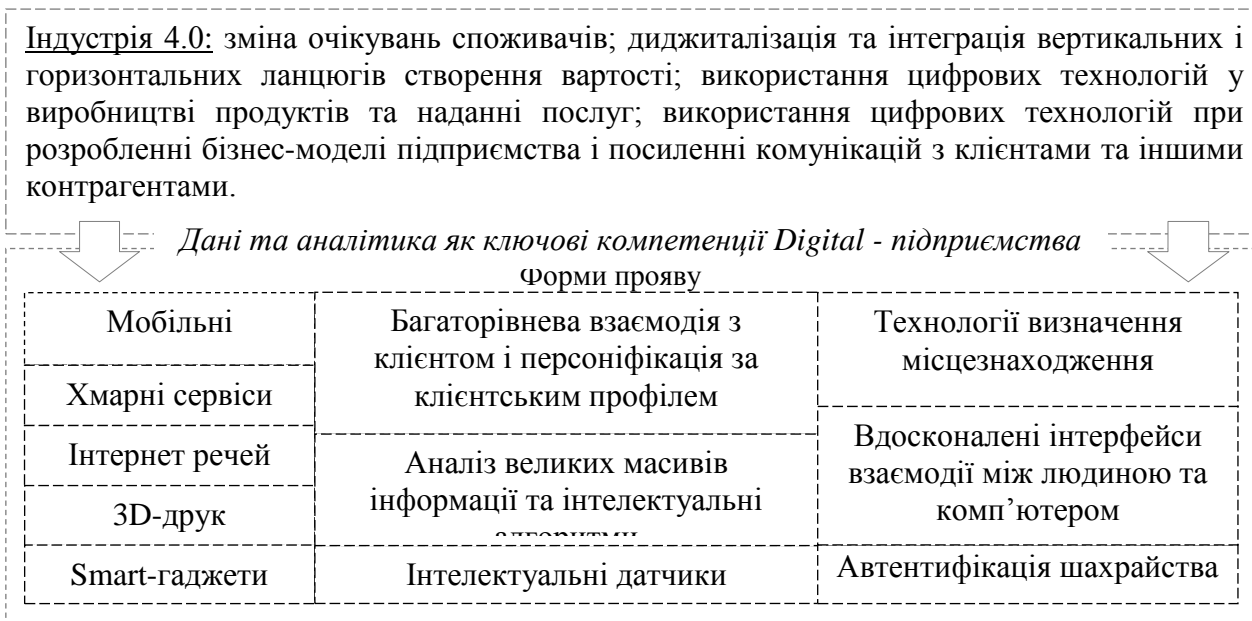

Рис. 1. Форми прояву четвертої промислової революції
(розроблено авторами)

За умов четвертої промислової революції, суцільні інновації сприяють повній трансформації та автоматизації виробничих процесів, а також прямо й опосередковано впливають на свідомість споживачів. Отже, четвертий етап розвитку промислової революції обумовлений ефективними ресурсними комбінаціями, новими методами збору та аналізу даних, адаптивними технологіями виробництва, штучним інтелектом, біо- та нанотехнологіями, робототехнікою, автономними транспортними засобами, 3D-друком [4]. Водночас ключовими драйверами цифрової трансформації залишаються людина та культура. Враховуючи те, що основна складність при імплементації інновацій у діяльність вітчизняних підприємств зумовлена нерозвиненістю цифрової культури й дефіциту компетентностей персоналу, актуальності набуває питання ідентифікації інтелектуальних ресурсів підприємства. Отже, успішність цифрової трансформації залежатиме не стільки від спеціальних алгоритмів або інструментів аналітики, скільки від більшого набору детермінант інтелектуальних компонентів ресурсного портфеля підприємства. Для адаптації вітчизняних підприємств до умов четвертої промислової революції необхідно використовувати динамічні можливості ринкового середовища для впровадження цифрової культури та для

підвищення зацікавленості в успішній трансформації з боку вищого керівництва. Водночас для успішного розвитку суб'єктів господарювання необхідно навчати та утримувати фахівців-представників «Digital-покоління» та інших співробітників, які здатні адаптуватись і працювати в динамічній цифровій системі [6].

Безперечно, геополітичні, демографічні та техніко-технологічні тренди формують нову реальність на ринку інтелектуальних ресурсів. За такої реальності вертикальна організаційна ієрархія стає марною, горизонтальні взаємозв'язки ускладнюються, посилюється значущість комерціалізації ідей і розробок. Для всіх стейкхолдерів розширюється зона відповідальності - за результат господарської діяльності, за себе, за команду. Новим девізом для тих, хто хоче забезпечити конкурентні переваги на ринку праці, є «Еволюційну або зійди з дистанції». Зазначене вище дозволило запропонувати цільову модель компетенцій в умовах четвертої промислової революції (рис. 2).

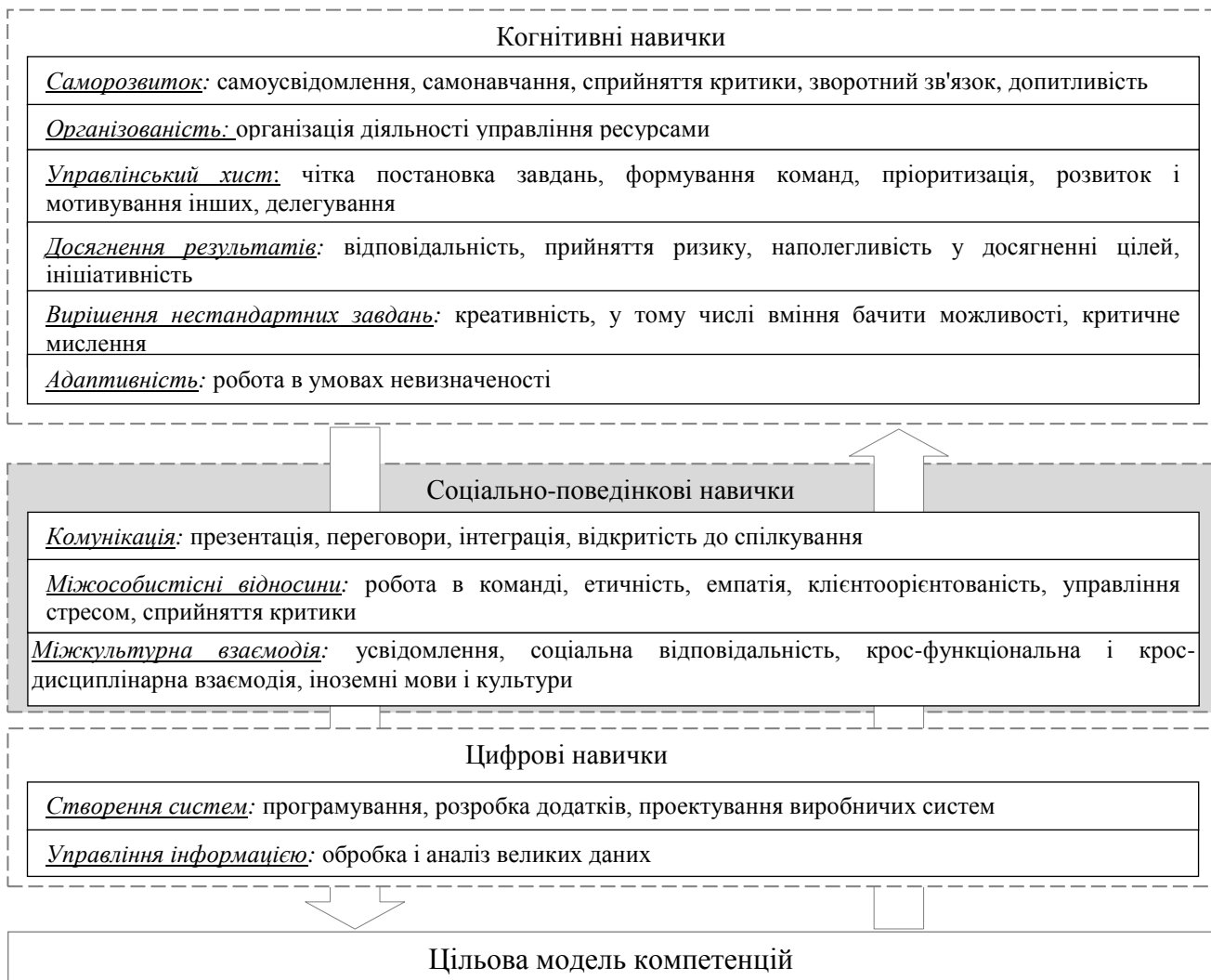

Рис. 2. Цільова модель компетенцій в умовах четвертої промислової революції (розроблено авторами)

Підґрунтям цієї моделі є те, що потреби на ринку праці стають здебільшого зумовленими важливістю інтелектуальних компонентів ресурсного портфеля підприємства. При цьому акценти в моделі компетенцій зміщуються у бік творчості, культури, індивідуальних та колективних цінностей, універсальних «компетенцій XXI століття», де цифрові технології не є субститутами. До переліку актуальних компетенцій можна віднести такі когнітивні, соціально-поведінкові та цифрові навички: саморозвиток, організованість, управлінський хист, досягнення результатів, вирішення нестандартних завдань, адаптивність, комунікаційні здібності, міжособистісні та міжкультурні відносини, створення систем та управління інформацією (див. рис. 2).

Наступним кроком необхідно ідентифікувати інструменти реалізації стратегії вітчизняних підприємств та її адаптації до умов Індустрії 4.0, визначити, як гнучка ІТ-інфраструктура зможе поліпшити бізнес-процеси на підприємстві, а також сприятиме розробленню стратегії залучення фахівців і впровадженню інноваційних технологій управління інтелектуальними ресурсами компанії. Отже, подальша успішна діяльність вітчизняних підприємств в умовах четвертої промислової революції залежатиме від інтелектуальних ресурсів, зокрема: знань, кваліфікації, компетентностей, здібностей та здатностей фахівців адаптуватись до умов діджиталізації [5; 9].

В епоху четвертої промислової революції знання та досвід людей стають фактично основними продуктами виробництва. Відтак, інтелектуальні ресурси відіграють значну роль у забезпеченні випереджального розвитку підприємств. Саме вони є драйверами збільшення кількості інноваційно-активних малих підприємств, зокрема й за рахунок появи нових форм підприємництва (фрилансінг, пульсуючі організації тощо), спрямованих на розвиток сфери нематеріального виробництва (різноманітних послуг і технологій), що стають основою нового технологічного укладу (рис. 3).

Рис. 3. Розвиток вітчизняних підприємств в умовах Індустрії 4.0
(розроблено авторами)

Разом з тим, варто також акцентувати увагу на можливих негативних наслідках четвертої промислової революції, що можуть зумовлювати: нерівномірний розподіл результатів, дивідендів від технологічних досягнень і загрозу масового безробіття; ерозію глобального управління; потенціал зловживання робототехнікою, генною інженерією і кіберзброєю; порушення роботи багатьох усталених виробництв тощо. Враховуючи зазначене вище, зауважимо, що реалії функціонування вітчизняних підприємств в умовах четвертої промислової революції можуть стати як утопією для розвитку інноваційного бізнесу, так і передумовою до виживання на ринку [2, с. 14; 7]. На нашу думку, сучасні digital-трансформації, що відбуваються на сучасному етапі адаптації вітчизняних підприємств до умов четвертої промислової революції, сприятимуть досягненню ними більш високого рівня інновацій, компетентностей, ефективності, конкурентоспроможності, лідерства та відповідальності, з принципово позитивними результатами як для підприємств, так і суспільства.

Висновки. Безперечно, четверта промислова революція зумовить зміни у світоглядних орієнтаціях суб'єктів господарювання щодо

диджиталізації операційної діяльності, ставлення до впровадження і продукування новітніх технологій, розширення інноваційного горизонту та навчання персоналу протягом усього життєвого циклу. Проте цього неможливо досягти без застосування вітчизняними підприємствами інтелектуальних детермінант як визначальних факторів впливу на ефективність економічних процесів, зміну очікувань споживачів і рівень їх задоволеності від споживання пропонованої підприємством споживчої цінності товару чи послуги. З огляду на це, подальші дослідження будуть спрямовані на обґрунтування та розроблення інноваційних стратегій, а також формування digital-моделі економічного розвитку вітчизняних промислових підприємств з урахуванням досвіду провідних компаній світу, а також оцінювання впливу четвертої промислової революції на кардинальні та системні зміни в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Деіндустріалізація. Електронна енциклопедія Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Деіндустріалізація>
2. Ілляшенко С.М. Перспективи і загрози четвертої промислової революції та їх урахування при виборі стратегій інноваційного зростання / С.М. Ілляшенко, Н.С. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2016. – №1. – С. 11-21.
3. Кіндзерський Ю.В. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні / Ю.В. Кіндзерський // Економіка України. – 2017. – №11(672) – С. 48-72.
4. Комиссаров А. Технологический ренессанс. Четвертая промышленная революция / А. Комиссаров. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2015/10/14/612719-promishlennaya-revoljutsiya>
5. Кузнецова С.Б. Четвертая промышленная революция как результат инновационно-технологического развития производственных систем / С.Б. Кузнецова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://web.snauka.ru/issues/2016/03/65792>
6. Мануков С. Четвертая промышленная революция в Давосе / С. Мануков – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://expert.ru/2016/01/21/chetvertaya-promyishlennaya-revoljutsiya/>
7. Хель И. Индустрия 4.0: что такое четвертая промышленная революция? / И. Хель – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hi-news.ru/business-analitics/industriya-4-0-chto-takoe-chetvertaya-promyishlennaya-revoljuciya.html>
8. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб; пер. с англ. – М.: Издательство «Эксмо», 2016. – 138 с. (Top Business Awards)
9. IV промышленная революция: какие навыки будут нужны в 2020 году. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://finance.bigmir.net/business/65363-IV-promishlennaya-revoluciya-kakie-naviki-bydyt-nyjni-v-2020-gody>